بەڕێزان بەرهەم ساڵەح و مستەفا کازمی , لە بری سەرماچکردن دەست بەجێ داوای لێبوردن بکەن! … عەلی مەحمود محەمەد

17 ساڵی تەواو، لە پای ئەو تاوانانەی دەوڵەتی عێراق بەرامبەر بە خەڵکی کوردستان لە رابردوودا ئەنجامی داوە، داوا دەکرێت سەرۆك کۆماری عێراق وەك رەمزی باڵای وڵات داوای لێبوردن بکات، ئەرکی جەنابی تاڵەبانی و بارزانی و فوئاد مەعسوم بوو پێشتر ، ” بارزانیش مانگێك بووە سەرۆك کۆمار”دەبوایە ئەو ئەرکەیان جێبەجێ بکردبایا، دەیان جار ئەم داوایەی بەرەو رویان کرایەوە، وەڵام هەر نەبوو، ئەوان نەیانتوانی بە ئەرکی ئەخلاقی خۆیان هەڵبستن و سەروەریەك بۆ مرۆڤایەتی و مێژوو تۆمار بکەن، تەنها بۆ کورد نەبوو بەڵکە بۆ مرۆڤایەتی بزز، ناویان لە ریزی ئەوانەدا تۆمار بکرێت لە وڵاتانی خۆیان بەو شێوە هەڵوێستە هەڵبستاون،مێژوو لە یادیان ناکات, چەندین بەنەیە, هەمان داوا لە دکتۆر بەرهەم ساڵحیش دەکرێت , جارێکی دیکە بە جوتێ هەمان داواکاری دەخەینە بەردەست هەردوکتان , ئێمە پێویستمان بە وتەی سۆزداری و کردەی پۆپۆلیستی نییە, ئێمە دەمانەوێت لە گەڵ مێژووی ئەم وڵاتە ئاشتمان بکەنەوەو دڵنیاشمان بکەنەوە , ئەوجۆرە تاوانانە دوبارە نابنەوە, بەوەی داوای لێبوردن لە گەلی کورد بکرێت , بەڵگەنامە شاراوەکان ئازاد بکرێن, تۆمەتباران دادگایی بکرێن, عێراق ببێتە ئەندامی ئای سی سی, قەرەبووی قوربانیانیش بکرێتەوە.

لەم مەڵبەندەی جینۆسایدە کە ناوی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە و ئەم وڵاتەی ئێمە کە ناوی کوردستانە، شوێنێك پنتێك نییە بۆ لێبوردەیی مرۆڤەکان، روباری خوێن، دنیایەك هەڵە، وەحشیەت بونەتە بەشێك لە کلتوری ئێرە, بۆیە دان نان بە راستییە تاڵەکان و داوای لێبوردن کردن بەشێکە لە ساڕێژی برینەکان.

مێژووییەك ئێمە دەبەستێتەوە بەم وڵاتانەوە لە ناو خوێن و ئێسك و پروسکدا غەرق بووە، بۆ سڕینەوەی ئەو تاڵیانە پێویستمان بە دادپەروەرییە، لە دادپەروەری و ئاشتەوایی پێکەوە گرێدراون، بە بێ یەکەم ئەنجامدانی دووەم زەلالەتە و هەرگیز بەدی نایات، وەك ئەوەی سیاسییەکانی کورد لەمڕۆدا دەیکەن، لێبوردەیی هەموو کات دوای دان

نان ب راستیکانی تاوانکان و دادپروریو دت، تاوانبار و
قوربانیکان ل ئاونی درخستنی هقیقت و راستیکانی رابردوو
وك ئوی هن دردكون نك وك ئوی ل تاوانکانی رابـــردوو
بشورنو، کارکی زر ناشایستو ناوای داوا ل قوربانیانی
تاوانکان بکرت ئاشتوایی بکن، ل کاتکدا هشتا دادوری ب
ی خی هنسابت و دان ب راستیکان و هقیقتی تاوانکان
ننرابت و تاوانباران دادگایی نکرابتن ل پناو رزگار نبوون
ل سزاو ب دکمنت کردنی تاوانکان و درخستنی راستیکان و
نووسینوی روداو تاکان !!

ل ئزموونی خوارووی ئافریقیاو فر بین ک "باسکردنی سرچاوی
تاوانکان، دانپنان، قربووکردنو، دان نان بو تاوان و ئو
کارساتانی ل رابردوو روویان داو، هندك جار زر پ بایختر
ل زانینی حقیقتکانی بابتک، ئگر چی مرج نیی هموو ئو
کسانی ک ئازاریان چشتوو پویستیان ب داوای لبوردن کردن
هبت بشوییکی سمی تا ناککیکان ابردوو لبیر خیان
ببنو، لکینو ل پرسی لخش بوونی "کمسینی حقیقت و
پکهاتنو ل باشووری ئافریقا" ئو پیشان ددات ک قبوکردنی
سرنجامکان تا ئندازیکی زر زیاد دکات، کاتك قوربانیان ی
ان کسوکاری قوربانیکان دانپنانك و داوای لبوردنکی شرعیان
پ دگات. "پکهاتنو چارلس ڤیلا ڤیسیست".
قربـــووکردنو تنهـــا پـــاداشتی مـــادی نیی ل برامبر ئو
زیانانی ل قوربانیان کوتوو, بکخی ل پاداشتی مادی یان
مزی یان پکو دبینتو, نگ پاداشتی دارایی بت یان پزش
و داوای لبوردنکردن بت ل قوربانیان یاخود هردووکیان پکو,
نـــابت ل یادمـــان بچـــت ک بـــژاردن هم قربـــووکردنوی و هم
پیمانیش ب دوبار نکردنوی تاوانکانی ابردوو ل ئایند,
ئم لم مبنـــدی جینســـایـــد پویســـتمان بمیـــان زیـــاتر ک
روداوکان رابردوو دوبار نکرنو, وك دبینین بردوام لناو
بـــازنکداین, ل کاتکـــدا ن قربـــو کـــراوینتو ن داوای
لبوردنیشمان لکراو, ن واتیش بت ئندامی دادگای تاوانی نو
دوتـــی, بی روداوکـــان ل ژینگیکـــی وادا ئـــاسـایی دوبـــار
ببنو, وك بردوام دوبـــار دبنو ل شنگـــالو ب دوز و ل
داهاتووشدا ب ناوکانی دی, راست ئمان رابردوو ناگن و ژیان
ب قوربانیان ناگننو, ول ژیان ب داهاتوو دور ل تاوان
زمانت دکن .
قربووکردنو کرامتی مرڤایتی و هندك ل زیان مادیکان

دەگەرێنێتەوە بۆ قوربانیان, بۆ ئەوانەی مافیان پێشێل کراوە, بۆیە مافی قەرەبوو مافێکی بێ ئەملاو ئەولای سازش ه□ن□گرتنی قوربانیانی کوردستانە, کەسیش بۆی نییە بە ناویانەوە ئەو سازشە بکات ئەگەر لە ترۆپکی دەسەڵاتیش بێت, دەبێت تەنها خۆیان لە بەرامبەر ئەو زیانانەی پێیان گەیشتووە بەم کارە هەڵبستن.دەوڵەتی ئەنجامدەری تاوان کە عێراقە نابێت لە بەرپرسیارێتی کارەکانی ڕابردووی تاوانەکان هەلب□َ□ت, عێراقی ئێستا کە داوای لێبوردن دەکات و قەربووی قوربانیان دەکاتەوە, لە بەر ئەوە نییە بەرپرسە لە تاوان و هەڵەکانی ڕابردووی سەدام, بەڵکە لە بەر پابەند بوونیەتی بە بەرژەوەندی گشتییەوە و کارکردنیەتی بۆ دووبار□ ن□ک□□کردنەوەی قوربانیەکان بەکۆمەڵگاو گەڕاندنەوەی کەرامەتە بۆیان و متمانەیان دەداتێ بەوەی عێراقی داهاتوو ئەوەی رابردوو نییە, لە تاوانەوە گواستراوەتەوە بۆ پۆزش هێنانەوە, لە ئەنجامدانی جینۆسایدەوە هاتۆتە سەر واژۆکەرانی پەیمانامە نێودەوڵتیەکانی بەرپرسیارێتی لە بەرامبەر تاوانە مەزنەکان, تا ئەمانە نەکات یانی دووبارە بونەوەی تاوان لەکات و ساتدایەو هیچ گۆڕانکارییــەك نەکراوە.

بە داوای لێبوردن کردن بەرپرسیارێتی هەڵگرتنی ئەو تاوانە گەورانەی لە ڕابردوودا ئەنجامدراون , تاکە زەمانەتی هاوسەنگی ڕاگرتنە لە نێوان مافی قوربانیان و بەرپرسیارێتی تاوانکاران, دەوڵەت بەردەوام دەبێت لە هەڵگرتنی بەرپرسیارێتی سیاسەت و کاری فەرمانڕەواکانی پێشووی خۆی, ئەو بەرپرسیارییەتیە مانای تاوانبار بوون ناگەیەنێت, بەڵکە خۆ پاککردنەوەو شۆردنەوەیە لێی, پاککردنەوەی دەوڵەت و خودە لەو ڕابردووە تاڵە خوێناووییە پڕ لە تاوانە کە لەم وڵاتە رویانداوە, ئەمە لە باشووری ئافریقیا و شیلی و ئ□لمانیاو تەواوی ئەو وڵاتانەی گۆڕانکاری تیایاندا ئەنجامدرا لە پاش دەسەڵاتی نازیزم ئاپارتاید و دیکتاتۆریەت پ□ی□□و کرا, کوردیش چاوەڕوانی دەکات لە ئێراقی نوێ کە ئێستا ئێوەی بەڕێز سەرۆك و سەرەك وەزیرانین ببێتە پرنسبێکی دەسەڵاتداریەتی داهاتوو.

سەرۆکی شیلی لاگۆس هەڵستا بە ناردنی نامەی پاساو هێنانەوەی کەسی یان داوای لێبوردنکردن بۆ سەرجەم کەسوکاری قوربانیانی دەست ڕژێمی سەربازی پێشوو بە سەرکردایەتی بینۆتشە, ئەم پرۆسەیە لە ساڵی 1996 ەوە بۆ 2008 درێژەی کێشا, کەچی خۆی و بیروباوەڕەکەی قوربانی و نەیاری ئەو دەسەڵاتە بوون کە تاوانی ئەنجام دابوو, ئەو نامانەی ناردی بۆ سەرجەم قوربانیان ئەویان نەکردە تاوانبار, بەڵکە نامەکانی وڵاتی لە تاوانەکانی بینۆتشەی تاوانبار شوشتەوەو ناشرینیەکانی پاککردەوەو خۆشی بردە ریزی سەرکردە مەزنەکانەوە,

بەیە دەبەت عێراق لە تاوانەکانی سەدام حوسێن بشەردرەتەوە.
بە ئەوەی ئەوکارە بکرێت پێویستمان بە مرۆڤی مەزنە بە مێژووە. قوربانیانی دەستی ڕژێمی نازی ئەڵمانیاش, لە پاڵ قەرەبووی مادی, هەر یەکەیان نامەی سەرۆک کۆمار "یوهانز راو" یان پێگەیشت, کە لە نامەکەیدا داوای لێبوردنی لە قوربانیانی دەسەڵاتی نازی هیتلەر کردبوو. "تعويز العمال الاسترقاقيين والقسريين فى المانيا النازية-یونامی ", لە دوا هەڵوەستیشدا بڕیار درا جووە جەزائیریەکان کە زۆرینەیان لە فەڕەنسا دەژین , ئەوانەی لە مەحرەقە رزگاریان بووە, هەر یەکەیان بە 2300 ئیرۆ قەرەبوو بکرێنەوە , هەروەسا سەرۆکی ئەڵمانیا یواکیم غاوك دانی بەوەدا نا کە ئەڵمانیا بەرپرسیارێتی بەشێك لە جینۆسایدی ئەرمەنی دەکەوێتە ئەستۆ .

لە تەیموری ڕۆژهەڵاتیش گەل داوای قەرەبووی ماوەی داگیرکاریشی کردەوە لە دەسەڵاتی ئەندەنوسی لە پاڵ قەرەبووی پێشێلکارییە گەورەکان, ئەمەش بۆ کورد جێگای هەڵوەستەیە و پێویستە وانەی لێ وەرگرترێت, لەوکاتەی زەمەنی سزادانی بکەرانی داگیرکاری وەك کێیلەداری ئێستا دوای جۆرج فلۆید هاتە پێشەوە, کە لە ماوەی رابردوودا بە ویستی خۆی داگیر کراوەو سامانەکەی تاڵان کراوە. , دەبینین هەنووکە وڵاتانی کاریبی تەنها بە داوا لێبوردنکردن رازی نابن, لە پاڵیا داوای قەرەبووش دەکەن لە وڵاتانی بەریتانیاو فەرەنساو پورتوگال لە هەمبەر سەردەمی کێیلەداری.شیراك سەرۆکی کۆچکردوی فەرەنسا داوای لێبوردنی کرد لە بەرامبەر گرتنی 13 هەزار جولەکە لە پرۆسەی ئەلفیل دیف لە ساڵی 1942 لە میانی جەنگی جیهانی دووەم و پاشان بە کۆمەڵ کوشتنیان لە لایەن هیتلەرەوە, هەرچەندە ئەو وەك بیروباوەڕ و پرۆسە لێی بەبەرییە.هەرچەندە ماکرۆن سەرۆکی فەرەنسا سەبارەت بە جەزائیر وتی نە ئینکار کردن وە نە داوای لێبوردن کردن, لە ئەنجومەنی یاسایی فەرەنسا لە 8ی شوباتی 2018 بڕیاریدا هەموو قوربانیانی جەنگی نێوان ساڵانی 1954 بۆ 1962 کە لە جەزائیر دەژیان لەو کاتەدا قەرەبو بکرێنەوە, هەرچەندە هێشتا فەرەنسا دانی بە هەقیقەتی یاسایی تاوانەکانی خۆی لە جەزائیر نەناوە کە ملیۆن و نیوێك قوربانی لێکەوتەوە , تەنانەت جەزائیریەکان نەك داوای لێبوردن و قەرەبووی تاوانەکانی سەردەمی داگیرکاری دەکەن, بگرە داوای قەرەبووکردنەوەی روداوی تاقیکردنەوی چەکی ناوکی لە ناوچەی رقانی وڵاتیش دەکەن , کە بە تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی هەژماریان کردووە, کەلە لایەن فەرەنسیەکانەوە ئەنجامدراوە. لە سیرالیۆنیش لە ساڵی 2010 سەرۆکی وڵات بە شێوەی

فەرمی داوای لێبوردنی لەو ژنانە کرد کە قوربانی ململانێ چەکداریەکان بوون، لە کەمبەدیا سەرباری ئەوەی ناوی قوربانیان لەسەر ماڵپەڕی دادگای نێونەتەوەیی کەمبەدی بڵاو کرایەوە داوای لێبوردنیشیان لێکرا، لە 23ی نۆڤەمبەری 2011 ەش ئەردۆگان بە فەرمی لە بەرامبەر تاوانی جینۆسایدی دەرسیم لە بری دەوڵەتی تورک بە شێوەی زارەکی داوای لێبوردنی کرد، بەڵام داوای لێبوردنەکان پێویستە بە نوسراوبن و بڕیاری فەرمییان بۆ دەرچێت و هەڵوێستەکان دوربن لە بەرژەوەندی سیاسی، لە ویژدانەوە دەرچوبێت، ئەگەر مامەڵە وەك تاوان دەكات ئەوا پێویستە دان بە جینۆسایدی ئەرمەنیەكانیش بنێت و کۆتایی بە نکۆڵیی کردن بهێنێت، کۆتایی بەو شەڕە سەختەی لە بەرامبەر دەرخستنی حەقیقەتی یاسایی کۆمەڵکوژی ئەرمەن گرتویەتیە بەر، ملکەچی حەقیقەتە مێژویەكان بێت، تۆنی بلێر سەرۆك وەزیرانی پێشوی بەریتانیا داوای لێبوردنی لە سەردەمی کۆیلەداری و ماندێلاش داوای لێبوردنی لە قوربانیانی کردارە سەربازییەكان لەسەردەمی خەبات دژ بە ئاپارتاید کرد.
لە ساڵی 1998 دا بیل کلنتۆن لە سەردانی بۆ وڵاتی رواندا داوای لێبوردنی کرد لە رواندیەكان، بەهۆی هەڵوێستی حکومەتی ئەمەریکاوە لەو گەل كوژیانەی لەو وڵاتە رویان دا، شینزۆ ئەبی سەرۆك وەزیرانی ژاپۆن، رەتی کردەوە سەبارەت بە دۆسیەی ژنانی رابواردن داوای لێبوردن لە کۆریەكان بكات، وەلێ سەرۆك وەزیرانی ژاپۆن تۆمیشی مۆرایاما لە 15ی ئۆگستسی 1995 بۆ بۆنەی 50 ساڵەی کۆتایی جەنگی جیهانی دووەمەوە لە بەیاننامەیەكدا داوای لێبوردنی لە هەموو ئەوانە کرد چ وڵاتەکەیانی داگیر کردووە وە یان وڵاتەکەی لە میانی جەنگدا زیانی پێ گەیاندوون، ژاپۆن و کۆریای باشور پەیوەندی بەرزی ئابووریان هەیە، ساڵی رابردوو بازرگانی نێوانیان گەیشتە 80 ملیار دۆلار، بەڵام شەڕیان لەسەر یادەوەریەكانی رابردووە، ئەمەش كاری لەسەر ئەو پەیوەندییە ئابووریە زەبلاحە داناوە، کێشەی ژنانی رابواردن بەردەوام سەر هەڵدەداتەوە، هەرچەندە لە ساڵی 1965 لەسەری رێكەوتوونە و ژاپۆن بە بڕی 9,3 ملیۆن دۆلار قەرەبویانی کردەتەوە، کۆریەكان داوای قەرەبوو بۆ ئەو کرێکارانەش دەکەن، کە ژاپۆنیەكان بە سوخرە كاریان پێكردوون، هەرچەندە ئەو كرێكارە کۆریانەی بردران بۆ كاری زۆرە ملێ لە ژاپۆن، دواجار بونە ناوكی گەشەی ئابووری کۆریا،لەو بارودۆخە زۆر شت فێر بوون. لە فبرایری 2008دا سەرۆك وەزیرانی پێشوی ئوسترالیا داوای لێبوردنی کرد لە هەمبەر تاوانێك كرد كە بەرامبەر هاووڵاتیانی رەسەنی ئوسترالیا بە تایبەت دزینی 17000 لە منداڵەكانیان، لە کەنەداش پەیکەری یەکەم سەرۆك وەزیران جۆن مەكدۆناڵد شکێنرا، بەهۆی سیاسەتی پێ لە زەبرو

زەنگی بەرامبەر بە هاوڵاتیانی ڕەسەنی کەنەدا, کە لە نێوان 1863 بۆ 1896 سەرۆك وەزیرانی کەنەد بووە, بە زۆر 150000 منداڵی لە هاووڵاتیانی ڕەسەنی کەنەدی لە خێزانەکانیان سەندووەو ناردویانیەتە 130 قوتابخانەی تایبەتەوە لە بەشی ناوخۆیی زیندانیانی کردووە, زۆریان ئەشکەنجە دراون, تەنانەت هەندێکیان مردوونە, ناوی 2800 کەسی لەو قوربانیانە ئاشکرا کراوە , زمانی ڕەسەنیان قەدەغە کراوە و کلتوریشیان یاساغ, ساڵی 2008 سەرۆك وەزیرانی ئەوکاتی کەنەدا ستیفن هاربەر داوای لێبوردنی لێیان کرد, هاوکات قەرەبووی قوربانیانیش لە ڕووی مادیەوە کرایەوە بە 2,3 ملیار دۆلار, لە ساڵی 2017 سەرۆك وەزیران جاستن ترۆدۆ داوای کرد پاپای ڤاتیکانیش هاوشێوە داوای لێبوردن بکات, بەهۆی هەڵوێستی ئەوکاتی کەنیسەوە , لە سەرۆك وەزیرانی نەمسا سیباستیان کۆرتز داوای لێبوردنی کرد سەبارەت بە پێشوازیکردنی وڵاتەکەی لە سوپای هیتلەر.بە پێچەوانەی نموونەکانی سەرەوە حکومەتی راستگەرای پۆڵەندا سزای 3 ساڵی دانا بە ئەوانەی پۆڵەندیەکان بە هاوبەش دادەنێن لە تاوانی هۆلۆکۆست و دان دەنێن بە ڕۆڵیان لە تاوانەکە, ئەمەشیان بە داکۆکی لە کەرامەتی نیشتمانی دانا, بەخۆی ئەمەش داکۆکیە لە هاوبەشانی تاوانەکانی نازیەت, ئەمەو نموونەی زۆری دیکە لە بەردەستدان و نموونەکانیش لە زیادبووندان.

ئەو قەرەبووە مادیانەی بە بێ یاسا و ئاشکرا کردنی ڕاستیەکان و داوای لێبوردنکردن لە لایەن دەوڵەتی بکەری تاوانەوە دەبەخشرێت وەك خوێن بایی و هەوڵی کڕینی دەنگی قوربانیان تەماشا دەکرێت لە بڕی سڕینەوەی رابردووی خوێناوی , کورد پێویستی بە خوێن بایی عێراق نییە, بەڵکە چاوەڕوانی ئەوەیە دەوڵەتی بکەری تاوان بە فەرمی لە ڕێگای بەرپرس و سەرۆکەکەیەوە بە بڕیاری ڕەسمی داوای لێبوردنی لە بکات, بەڕێز بەرهەم ساڵحیش کە هەنووکە لە سەرووی فەرمانڕەوایی ئێراقەوەیە و کازمیش سەرۆك وەزیرانە ئەرکە لەسەریان بەمکارە هەڵبستن, وەك ئەو سەرۆك وەزیران و سەرۆکانەی ئاماژەمان بە ناوەکانیان دا بە ناوی دەوڵەتی عێراقەوە نامە بە یەك بە یەکی قوربانیانی جینۆساید لە کوردستان و عێراق بە تایبەتی و سەرجەم قوربانیان بە گشتی بە بێ جیاوازی نەتەوەیی و ئاینی بنێریت, ئەمە وەك تاك وەك نەتەوەش داوای لێبوردن لە کورد و تورکمان و ئاشور و کلدان و شیعە و کریستان و ئێزیدی و سائیبە …. بکرێت, هیوادارم بەم ئەرکە هەڵبستین و هەڵەکانی تاڵەبانی و بارزانی و مەعسوم و عەلاوی و عەبادی و مالکی و عادیل مەهدی دوبارە نەکەنەوە.چاوەڕوانین هەموو قوربانیانی جینۆساید و تاوانی جەنگ و تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی و پێشێلکاری گەورە لە کوردستان و عێراق

لە جەنابی سەرۆك و سەرۆك وەزیرانەوە نامەی داوای لێبوردنیان پێ بگات لە زوترین ماوەدا, ئەوە گەورەترین پەیام و بەرزترین دڵنەوایی و چاکترین هەنگاوی پاککردنەوەی رابردووە, ئەگەر بەو ئەرکە هەڵنەستن بە ئەرکی ئەخلاقی و ویژدانی خۆتان هەڵنەستاون. داوای لێبوردنکردن بەشێك لە برینەكانی قوربانیان سارێژ دە كات, چاککردنی پەیوەندی تەنها بە داوای لێبوردن کردن و دادگاییکردنی تاوانباران و قەرەبووکردنەوەو زەمانەتی دووبارە نەکردنەوەی تا□ی□ی□کان دە بێت, نەك بە ناوچەوان ماچکردن.